

NASTOUPIL JSEM CO REDAKTOR...

**Literatura a literáti
v Lidových novinách
1893–1939**

NASTOUPIL JSEM CO REDAKTOR...

Literatura a literáti v Lidových novinách 1893–1939

Hana Kraflová

Katalog výstavy

Oddělení dějin literatury Moravského zemského muzea

Dietrichsteinský palác, sály Karla Valocha

1. 11. 2023 – 3. 9. 2024

jihomoravský kraj

Výstava vznikla za finanční podpory Jihomoravského kraje

Publikace vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky v rámci institucionálního financování na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Moravské zemské muzeum (DKRVO, MK 000094862).

Recenzovali:

Doc. PhDr. Jaromír Kubiček, CSc.

PhDr. František Schildberger, Ph. D.

© Text: Hana Krafllová

© Moravské zemské muzeum, 2023

ISBN: 978-80-7028-603-6

Obsah

6	Úvod
9	Zakladatelská etapa a první generace
11	Rozkvět – a pád
17	Závěr
21	Obrazová příloha
116	Summary
119	Jmenný rejstřík
120	Zdroje publikovaného materiálu
123	Prameny
124	Literatura a publikované prameny

Úvod

Každý stát, každé společenství má své symbolické značky. Česká republika, historická země Morava a její centrum Brno mohou být hrdé, že k nim patří i deník Lidové noviny. Vznikl zde roku 1893 a záměr zakladatele Adolfa Stránského (1855-1931), byl za téměř padesát let jejich rozvoje naplněn vrchovatě - list se stal tribunou moderní české společnosti: sebevědomé, vzdělané a podnikavé. List působil na čtenáře jak v závěrečných letech monarchie, tak později na území nové Československé republiky. Jeho historie představuje kontinuální růst kvality: od málo významného odpoledníku v začátcích za Rakouska-Uherska až k listu zásadního významu v nové samostatné republice. V době formování novodobé občanské společnosti, pro niž byla tištěná periodika základním zdrojem informací a vlivu, stál na pozicích demokracie a humanity. Mezi redaktory a spolupracovníky patřily zásadní osobnosti kultury, vědy, umění a vysokého školství, což spolu s vysokým standardem žurnalistické práce, tedy informační pohotovostí, spolehlivostí zpravodajství, jazykovou a grafickou úrovní, jim zaručuje výsadní postavení v československých dějinách.

Lidové noviny patří k „rodinnému stříbru“ české společnosti, a to díky kvalitně sestavenému redakčnímu týmu. U příležitosti 130. výročí založení periodika představujeme ty z redaktorů a spolupracovníků, kteří patřili k české literární obci a vtiskli tak Lidovým novinám nenapodobitelnou atmosféru. Osobnosti literárního světa byly zde zastoupeny v míře jinde nevídané. S listem spolupracovali od jeho počátků autoři několika generací a literárních směrů, od období fin de siècle až po meziválečný surrealismus. Redaktoři - spisovatelé publikovali zde své prózy a básně, ovšem podíleli se především na běžné redakční práci: psali fejetony a entrefilety, komentáře, sloupky, recenze, soudničky a úvodníky – a jejich podíl na úrovni listu, ať už tematické či stylistické, byl tak zásadní. Mnoho literárních děl vzniklo původně jako romány-fejetony nebo cykly reportáží právě pro Lidové noviny a jejich knižní podoba byla až druhotná.

Deník vděčil za svůj vzestup mnoha originálním osobnostem: jejich nadání, vzdělání, odvaze, pílí a vizi. Zásadní mezi nimi byl od roku 1904 Arnošt Heinrich (1880–1933), energický člověk s výrazným novinářským talentem: do roka od svého nástupu prosadil vedle tradičního odpoledního vydání (logicky méně prestižního) také ráno a ten zanedlouho dominoval. V roce 1910 povýšil Heinrich na vedoucího redaktora a po 1. světové válce, roku 1919, na šéfredaktora. Respektovaného, obávaného i ctěného, protože stejně jako dovedl bez obalu vytknout chybu, dokázal i rozpoznat talent a podpořit nápady svých kolegů. Trval na ověřování zpráv (každá musela být signována a datována) a perfektní češtině, měl vysoké nároky na výtvarnou podobu novin (brzy po 1. světové válce angažoval akademického malíře Eduarda Miléna (1891–1976), aby zkomponoval jejich celkový grafický obraz). Ještě před válkou zavedl beletristickou přílohu Večery a získal Františka Gellnera, jehož si cenil nejen jako literáta, ale i karikaturisty. Osvědčil vkus a předvídatost při výběru spolupracovníků a postupně zformoval tým výsostných kvalit: o každém tématu psal kompetentní odborník. Mladá – Heinrichova - generace redaktorů přivedla mladé čtenáře.

Aby zachytil to nejaktuálnější, list vycházel dvakrát denně, samozřejmě i v neděli, výjimečné události se pohotově zmocnilo zvláštní vydání. Hlavní slovo ve firmě „Lidové noviny v Brně, dr. Adolf Stránský“ postupně získával zakladatelův syn Jaroslav Stránský (1884–1973): roku 1920 byla otevřena filiální redakce v Praze a jejími členy se stali bratři Čapkové a Eduard Bass. Modernizuje se technické vybavení (zprávy, ba i rozsáhlé články přijímají stenografové v telefonních kabinách, ve třicátých letech pak tuto funkci převzal dálnopis – zásadní technická novinka). Vznikají filiální redakce v dalších městech republiky (Plzeň, České Budějovice, Liberec, Jihlava, Znojmo, Ostrava, Olomouc, Český Těšín, Bratislava, Košice, Užhorod), buduje se síť zahraničních zpravodajů (Vídeň, Paříž, Berlín, Řím, New York, Londýn, Moskva, Varšava, Budapešť, Bělehrad, Sofia aj.).¹

Brněnskou redakci po 1. světové válce doplnili estetik Jaromír John nebo mladíci, později skvělí novináři Bedřich Golombek a Edvard Valenta, záhy se jako kreslíř a sportovní redaktor začne prosazovat Ondřej Sekora. Z dalších, kdo do brněnské či pražské redakce od počátku přicházeli jako zaměstnanci či spolupracovníci, jmenujme alespoň ty dodnes nejznámější: Jiří Mahen, Viktor Dyk, Stanislav Kostka Neumann, Antonín Sova, Vítězslav Nezval, Jakub Deml, Fráňa Šrámek, Jaroslav Seifert, Lev Blatný, Ferdinand Peroutka, František Langer, Karel Poláček, Josef Kopta, Karel Schulz; přispíval Leoš Janáček, národohospodáři František X. Hodač a Karel Engliš, právník František Weyr, recenze promptně doručili Arne Novák (literatura) nebo Gracian Černušák a Vladimír Helfert (hudba). Co jméno, to erudovaný, osobitý tón a styl, kapacita ve svém oboru, mnohdy pedagog nedávno založené Masarykovy univerzity. „Lidovky“ mají zvuk, úroveň a vliv.

V popřevratovém kvasu vznikající republiky se Lidové noviny vypracovaly v nejrozšířenější moravský deník.² Roku 1922 převzala firma nakladatelství Františka Borového, v roce 1936 byl zakoupen dům a podnik nakladatele Topiče na pražské Národní třídě 9: zde mělo být propříště hlavní sídlo.³ Slibný rozvoj koncernu přerušila nacistická okupace a po 2. světové válce již podmínky nedovolily v tradici pokračovat.

Lidové noviny ovlivňovaly duševní milieu české společnosti jen po několik málo desetiletí – ovšem v době zásadně důležité a natolik výrazně, že jejich odkaz a étos žijí dodnes.

¹ Pernes, Jiří: Svět Lidových novin 1893–1993. Stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky, Lidové noviny a NLN, Praha 1993, s. 58.

² Kubíček, Jaromír: Dějiny žurnalistiky na Moravě. První století českých časopisů 1848–1948, Vlastivěda moravská, Země a lid, Nová řada, svazek 13, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Brno 2013, s. 93.

³ Pernes, Jiří: o. c., s. 136.

1 - Pečetítko Lidových novin (nedatováno, foto Jan Čága)

Převzít Ottyu.

Věc
PezZase jednou na vevlově.~~Právě~~ Kubařovi v Jihlavě

Pan vrchní účetní rada ušel komadu let na vevlově a slovo se doháněl, jest-li u ho něčdo zepřel, proč nejede na dovolenou uhlam na vevlov.

Co bych tam dělal - odvěcoval rozhorleci, Pivo jako pomeje, víno jako opraváka a jít v srpcech a uáčelým vnitřem - Ne, ne, pánuv, dobře je uim v učel... A o zdravý vzduch i veselím. Mám plíce jako grenady. A na tuze chodit také ujem - a tepno ne do kopu a los -

Ne, vždyť byste, pane vrchní rado, do tly nemusil -

E, dejte u vrch parachu s tlpami poloj. Skolulit se dučelud, odčit, pošramolit, polámat, jabit. Demě čtete v jurnálech, jabit pádem s tly -

A nejel pan rada na vevlov, at milovníci přírody kochli jemu jat kochli o vjesných krásách přírodních, o pohodu dědu, je dostane tam slušně jít i slušně pit - ba lepe než v učel, protože vesteré polomy jsou čestně: duběz, másto, vejce, louby, jabody, uatiny... A uápoje? - Samalu každý kochuoc na vevlově má lednici, čepuje je sklepa šumlámi a na dobre pivo i víno si polopi vevlovane jako učeláci.

Jen se učelci usmal pan vrchní účetní rada tamto kochrojem chvalám vevlova a j učelci u o dovolení uchnul. Tu do blíždelo olok se učelul. Nebylo mu po chuti uama hat se chizi či jrdou, juočnouč, spotit se, všeljal uavít. Byl malý, slusky, levuaty. Tuze u polil na šel, na rozsalé plon a ja ledem, klov, na předu jalyt byl učelci učen laločdem, v zadu vypadal jako pneumaticka. A ještě učeljal jatroluě šumála jej jemu trachu delní chize.

Kdež by tedy po vevlově brouil! Jitav je jako šmedy pásá, domáček starosti jako bezdetný sdovec uemá, dovolení rozstomil užije v učel. Vopí si, po té procházlou do lavánu, j lavánu procházlou do rúčnu, otdud procházlou do kochuoc običoval, po té domi si jdučnuout; jdučnuov si procházlou do lavánu, otdud na učelci a uapi v se po chuti pljeučelcho pobatol se spojenuč domi. Jalych to procházjel, jatého zdravotničelcho polybu! Chut na jido je řazde doly, na piti také - Nač tedy na vevlov!

Ale uaraj poradil panu radovi na vevlov lelař. Zharí páni radovo jatni jatolhalo, šel ja doktorem a doktor phmatav a prolepar pana radu olok jatudka a na učel ushovoril se o chorobě, která sice posud uemí ubezpečna, ale mollá by být, kolyby se na ni učelalo, a poradil ten vevlov. Časne ráno tam vslavat, procházly, koupel, polyb, zdravý vzduch, kochly, leuá, prytřičuaty! Pan rada učelci, uedobře tráv, játra u zveličuji. Malo platno, pošráda polybu, svizilo, kochuoc vzduchu. Vevlov dodá obojko dotouale.

Pan vrchní účetní rada dořazoval lelaři, že u kady v učelci uapolybuje až kabaděj, vesteré svoje pochizly jemu pověděl, ale doktor, se jny jatoduo, aby procházly byly delní, do kopu, souučelci, udučelci. Takže v učelci je by za učelci učelci učelci učelci učelci, polyb chuti na jido, jatrola mu játra, byl učelci učelci učelci. Jemu tedy vevlov, každý rol vevlov - zdravý vzduch, kochuoc polybu. Malo platno, pane vrchní účetní rado, lepe jarcas, než pozde, domulit lelaři a velmi jarcuje zatřval hlavou.